

SALUTACIÓ I AGRAÏMENT

Magnífic Senyor Rector de la Universitat Pompeu Fabra,
Molt Honorable Consellera de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya,
Claustre de professors,
Membres de la Junta de Govern,
Digníssimes autoritats,
Senyores, senyors,
Amigues, amics,

...abans que res, vull agrair-vos la invitació a comparèixer davant vostre amb la finalitat d'inaugurar aquest curs acadèmic. La Universitat Pompeu Fabra i la Fundació Joan Miró contribuïm a la projecció internacional de Barcelona amb una mirada global a partir dels valors de la recerca, que ens permeten compartir el nostre coneixement de manera universal més enllà de les nostres comunitats. Per això, des de fa mesos treballem junts en la suma d'idees per construir una col·laboració que farà créixer totes dues institucions i que serà clau per a un dels projectes més ambiciosos dels propers anys: la commemoració del cinquantè aniversari de la Fundació Joan Miró l'any 2025.

Conscient de la responsabilitat que assumeixo representant una entitat del prestigi de la Fundació Joan Miró, voldria començar presentant-me, i –si m'ho permeteu– m'agradaria convertir-me en un guia que us acompanyi per les interioritats que no es mostren al museu.

Us faig aquesta proposta perquè sovint la mirada d'un foraster –que ara ja no ho és– ens ajuda a veure, a descobrir, coses que altrament ens passarien desapercebudes.

I estic convençut que això és el que passa amb l'obra de Joan Miró.

QUI SOC?

El meu contacte amb l'obra de Miró es remunta a la meua etapa universitària i els meus estudis d'història de l'art. Un cop vaig començar el doctorat, vaig tenir l'oportunitat de fer una part de la tesi sobre la batalla per la propietat cultural durant la Guerra Civil espanyola a Barcelona. Aquesta recerca em va permetre treballar com a comissari adjunt de l'exposició *Art i poder. L'Europa dels dictadors, 1930-1945*, que es va poder veure amb motiu del cinquantè aniversari del final de la Segona Guerra Mundial a Londres, Berlín i Barcelona (al CCCB).

Barcelona està «casada» amb Miró des de fa anys. La petjada de l'artista és present no tan sols en murals, escultures i mosaics. També la trobem en tota una sèrie de detalls que s'han anat incorporant a les nostres vides quotidianes.

El 2011 –quan ja era responsable de Programes Públics de la Tate Gallery de Londres– vaig cocomissariar l'exposició **Joan Miró. L'escala de l'evasió**, que, a més de passar per Londres i per Barcelona, també va viatjar fins a la National Gallery of Art de Washington. Per a mi, aquest projecte va suposar aprofundir en la relació directa de Joan Miró amb els grans esdeveniments geopolítics del segle vint, que l'artista treballaria i processaria a la seva obra de manera poètica i feroç.

Però no he pas vingut aquí a llegir-vos el meu currículum. El protagonista no soc jo, sinó Miró, la seva obra i el seu llegat, que viu en un espai únic al món. Sobre aquest espai, i sobre com, quan i on va néixer, tractarà la visita a la qual em refereixo.

Si avui us he explicat una part de la meua trajectòria acadèmica i professional, és, en primer lloc, per transmetre-us la meua passió pel que suposa la Fundació Joan Miró i, en segon lloc, per fer-vos partícips del reconeixement internacional de la institució que he pogut constatar des de les diferents responsabilitats museístiques i docents que he tingut.

Joan Miró va voler batejar l'entitat amb el nom de «Centre d'Estudis d'Art Contemporani». Somiava un espai multidisciplinari on tothom tingués el seu lloc. El 1979, l'artista va participar en l'acte inaugural del curs acadèmic de la Universitat de Barcelona, en el qual va rebre el títol de doctor *honoris causa*. En el seu discurs afirmava, en relació amb la responsabilitat cívica de l'artista, «que quan un artista parla voltat d'una cultura internacional i d'uns refinaments elitistes, no vulgui deixar-se tancar dintre el clos de la cultura ni de les elits, i que vulgui comunicar directament, per aprendre coses i per expressar-les, amb la saviesa profunda del poble, origen i destinatari final de tota empresa realment humana, sense que cap barrera classista ho pugui impedir».

PER QUÈ SOC AQUÍ, AVUI?

Quan vaig rebre l'encàrrec de dirigir la Fundació Joan Miró, em vaig proposar començar a treballar amb el meu equip per revitalitzar la institució a través de l'obra de Miró i vaig tenir clar que només ho aconseguiria convertint la Fundació en un lloc que atragués un públic nou i fent que els visitants sentissin que en formen part.

El paper de l'equip és vital en qualsevol organització. Els professionals que integren la Fundació Joan Miró no són simples experts. La seva implicació en la institució va molt més enllà. En el cas dels conservadors i els comissaris, us puc assegurar que, a més del coneixement científic, són capaços de fer viure de manera directa les sensacions que desperta una exposició en el visitant.

Comptant amb aquest actiu, i tenint com a base els sòlids valors de la Fundació, la nostra ambició és potenciar la col·lecció, les exposicions temporals i tota la nostra programació. I pretenem fer-ho mitjançant programes i formes innovadores de recerca, presentació i divulgació a fi de captar més i nous visitants.

I si a més dibuixem una data capital a l'horitzó, com és el cinquantenari de la Fundació, el repte encara és més gran i ens omple més d'il·lusió.

COM NEIX LA FUNDACIÓ JOAN MIRÓ?

Qui coneix la gènesi de la Fundació Joan Miró, l'any 1975, sap que es tracta d'una història de generositat, de compromís i d'amistat.

1) (*En primer lloc*) **Generositat:** la del mateix Miró amb la seva ciutat natal, Barcelona, a la qual va fer donació de quatre projectes monumentals que donen la benvinguda als visitants que hi arriben per terra, mar i aire:

- El disseny del mural de gres de l'aeroport, que va dur a terme Josep Llorens i Artigas.
- Una escultura a l'entrada per la Diagonal, que no es va arribar a construir.
- El mosaic de paviment ceràmic de la Rambla, testimoni dels memorials després dels atemptats del 17 d'agost de 2017.
- I el més important: el Centre d'Estudis d'Art Contemporani, la Fundació Joan Miró.

La generositat de donacions i dipòsits d'amics i familiars ha permès, al llarg dels anys, anar sumant obres a la col·lecció que Joan Miró va llegar a la ciutat, que passa per ser una de les més rellevants mundialment.

2) (*En segon lloc*) **Compromís:** perquè el desig de Miró era que la Fundació no es convertís en un simple contenidor-expositor de la seva obra. Ell volia que fos (i cito textualment) «una porta oberta al futur, d'intercanvi cultural i internacional», «un lloc viu, de lliure discussió, amb reunions de poetes, músics, pintors, artesans, teatre clàssic i d'assaig (...)». Tot això, pensant en el nou món que s'estava formant, «sense limitar-se a reunions d'intel·lectuals».

3) I (*en tercer lloc*) **Amistat:** perquè gràcies a la col·laboració directa de persones molt properes a Miró, avui veiem fet realitat aquell anhel seu de crear un lloc destinat a propiciar trobades i diàlegs i a forjar idees.

La llista de noms que van contribuir a fer-ho possible és extensa, però en podem destacar uns quants: l'arquitecte Josep Lluís Sert, els artistes Antoni Tàpies, Joan Brossa o Alexander Calder, el poeta i editor Joan Teixidor, l'historiador de l'art Alexandre Cirici, el biògraf de Miró Jacques Dupin, el fotògraf Joaquim Gomis o el gran impulsor del projecte que va ser el promotor d'art contemporani Joan Prats. El patronat inicial de la Fundació estava format per bons amics designats per l'artista, amb el polític Francesc Vicens a la direcció (1974-1981).

ON?

El «com» i l'«on» de la Fundació Joan Miró són una mateixa cosa. Dit d'una altra manera: parlar de la Fundació és parlar de l'edifici racionalista que l'allotja. Institució i espai van néixer a la vegada. Per tant, la celebració del 2025 serà doble, ja que el museu –com a lloc, com a objecte, com a joia arquitectònica– també fa cinquanta anys.

El tàndem que van formar Miró i Sert es va basar en l'entesa i en un intercanvi fluid d'idees que va tenir com a resultat una simbiosi perfecta entre art, arquitectura i paisatge. No hi ha pretensió de monumentalitat en l'edifici singular que va sorgir de la col·laboració entre tots dos, però, en canvi, aconsegueix una incardinació total en l'entorn: Montjuïc.

El parc urbà de Montjuïc està envoltat de natura i limita amb el mar. És molt popular entre els ciutadans pels seus museus, teatres, atraccions turístiques i zones esportives, que, amb els Jocs Olímpics del 92, van situar Barcelona al mapa i van propiciar un increment del turisme cultural i de tota mena.

El vessant on Sert i Miró van decidir construir el museu a l'espai cedit per l'Ajuntament mira cap al traçat urbanístic de Barcelona, i aquesta elecció els va permetre la creació d'una relació única entre art, arquitectura, natura i ciutat.

En el moment de la construcció, Joan Miró ja s'havia consagrat amb un estil propi sense adscripcions, un llenguatge simbòlic fruit de tota una llarga vida dedicada plenament a l'art.

Josep Lluís Sert havia treballat amb Le Corbusier, havia estat professor a Yale, havia urbanitzat part de la Universitat de Boston, era degà de l'Escola de Disseny de Harvard i era requerit mundialment pels seus dissenys innovadors però que mantenien l'atmosfera mediterrània.

Els dos, conjuntament, ja havien col·laborat en diverses projectes, des del Pavelló de la República Espanyola a la Exposició Universal de París, l'any 1937, la construcció de l'estudi de Miró a Mallorca (1956) i de la Fondation Maeght a Saint-Paul-de-Vence (1964). Ara, Miró i Sert, Sert i Miró es van fondre en el consens a l'hora d'erigir un edifici de nova planta pensat per allotjar art i les activitats que genera l'art. Un edifici viu, obert, dinàmic, adaptat a la mesura humana, amb varietat d'espais i on la llum es filtra des d'innombrables punts d'entrada. Miró va participar fins en els més petits detalls, com la grafia i els colors del logotip i els arcs de la marquesina d'entrada que rep el visitant en un espai que denota acollida.

I en aquesta ubicació comença la nostra ruta:

Per la localització de la Fundació, cal tenir en compte que els visitants trien l'opció d'anar-hi. No és que «passin per allà» i decideixin entrar-hi casualment. Això comporta predisposició, i també una sèrie d'expectatives que la col·lecció i/o l'exposició han de satisfer.

L'edifici en si és una paradoxa: les grans sales, la continuïtat entre les unes i les altres de manera natural, sense separacions ni línies divisòries, i la transparència per la seva orientació provoquen una agradable sensació d'obertura, de lluminositat. Però no hem d'oblidar que un museu requereix conservació, protecció i seguretat de tota mena. Això també està previst.

Tot té un sentit en els diferents espais pels quals transita el visitant, tant si són coberts com claraboies o jardins, com el dels xiprers, que va ser dissenyat per Jean Claude Nicolas Forestier com a part dels Jardins de Laribal uns anys abans de l'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929. La vegetació que trobem als tres patis oberts té un marcat caràcter mediterrani: pins, savines, ametllers... El pati de l'olivera no necessita justificació. Al pati de llevant, hi creix el garrofer que el poble de Mont-roig va cedir a Joan Miró el novembre de 1975 i que arrela amb la història personal de l'artista.

Quan viatjava, Miró sempre portava una garrofa de Mont-roig a la maleta. Afirmava que aquest fruit tan humil li recordava d'on venim i li donava la força d'un arbre. El seu costum de collir petits fragments de fusta, pedres de formes curioses o d'incloure teles de sarja als seus tapissos prové del període de joventut durant el qual es va recuperar de tifus a la casa que els seus pares van comprar en aquest municipi de la comarca del Baix Camp.

El vincle entre artista, terra i força creadora planaria sobre la seva obra tota la vida, i aquest univers rural queda recollit en la que està considerada la seva primera obra mestra: *La masia*, que va ser propietat d'Ernest Hemingway i que s'exhibeix a la National Gallery of Art de Washington, i que, aquest any, celebra el seu centenari.

Sensible, d'actitud culta i amb preparació intel·lectual, l'artista, que ha estat referent de diverses generacions, assegurava que les pintures romàniques, les rupestres i Gaudí eren les fonts de les quals bevia a l'hora de crear. Això, i la seva convicció que art i terra no han de perdre mai la connexió primigènica, explica una part dels seus **tapissos** (en estreta col·laboració amb l'artista Josep Royo), de la seva **ceràmica** (que li va permetre descobrir la màgia del foc que transmuta les terres, i que després aplicaria a algunes de les seves teles), dels seus **gravats** i fins i tot de la seva poesia.

La **biblioteca** de la Fundació porta el nom del seu amic i biògraf Jacques Dupin i, juntament amb la personal, s'ha convertit en un element més de la visita gràcies a la col·laboració de la Universitat Pompeu Fabra, que ha acollit en comodtat la meitat dels fons de la biblioteca per poder disposar de l'espai necessari.

Els més de 16.000 documents, esbossos, quaderns, dibuixos i gravats que formen l'Arxiu de la Fundació la converteixen en un centre de referència internacional que obre les seves portes als estudiosos de Miró i de l'art modern. El foment de la recerca de l'obra mironiana a través de la Càtedra Fundació Joan Miró - Universitat Pompeu Fabra d'Art Contemporani torna a rescatar un dels valors més primordials per a Miró: la curiositat i la inquietud gràcies a la qual dedicava tota la seva vida a la cerca de noves maneres de veure el món, i de compartir aquesta visió, intel·lectual i emocional, amb nosaltres.

És per això que volem donar tanta importància a l'Arxiu com a part del recorregut. El cor i el cervell de l'edifici no poden ser invisibles als ulls del visitant. En les properes setmanes, presentarem com l'Arxiu surt de l'Arxiu per convertir-se en una part de l'exposició.

Aquesta manera de replantejar el museu ha de servir per a futures col·laboracions amb altres centres internacionals. En l'exposició del centenari del naixement de Joan Miró l'any 1993, al projecte *L'escala de l'evasió* l'any 2011 o a l'exposició del Llegat més íntim d'enguany, el nostre arxiu va demostrar la seva condició de referent de l'obra de l'artista.

El Premi Joan Miró a artistes reconeguts que comparteixen l'anhel mironià (ja amb set edicions), el Fons Gomis i les exposicions de fotografia *amateur*, les publicacions del museu, juntament amb les activitats que duen a terme els Amics de la Fundació i la implicació del Cercle Miró i de Miró&Sert, entre altres, donen forma i vida al conjunt de la Fundació. Tampoc no podem oblidar-nos de l'Espai 13, de producció i art emergent, creat per Francesc Vicens, que des de l'any 1978 dona veu a joves creadors, que han consolidat la seva trajectòria artística a partir d'aquí.

QUÈ?

Tornem al que dèiem: l'essència de la terra, l'arrel de la qual brota l'arbre i que li dona la força, l'aigua, l'espai, la família. Recollint aquesta filosofia, una de les principals activitats de la Fundació és programar projectes col·laboratius en què les propostes en família, de llarga tradició a la Fundació, continuïn sent un dels pilars fonamentals.

L'àrea de Programació Pública i Social de la Fundació, en funcionament des del 1987, ha estat pionera en les visites escolars comentades i en la programació d'espectacles infantils. Vam ser la primera institució museística de l'Estat espanyol d'atendre el públic familiar amb activitats basades en l'experimentació i en la cocreació de coneixement.

I mitjançant aquests tallers, rutes, jornades obertes o festivals, hem constatat que els nens entenen Miró i hi connecten amb una desinhibició absoluta. Una connexió que no es queda a la sala, sinó que va més enllà: se l'emporten a l'escola, a casa, la traslladen als seus jocs. Els nens es converteixen en ambaixadors de l'obra de Joan Miró i comparteixen el gaudi emocional i intel·lectual que pugui sentir un adult. La relació entre les obres de Miró, l'art contemporani i la vida, doncs, s'estableix de manera profunda.

El 2007 es va ampliar l'oferta d'espais del museu amb un pavelló annex: l'Espai Taller, d'ús polivalent. La intenció és que acomodi art, recerca i programes educatius, i en aquest sentit, per al nostre equip són vitals la participació ciutadana o els programes inclusius de salut mental o adreçats a col·lectius en risc d'exclusió social que es desenvolupen en centres cívics i entitats veïnals del districte de Sants-Montjuïc.

El projecte *Som iguals, som diferents. Històries de vida* és un exemple clar de la tasca duta a terme amb una escola enclavada en un sector amb un elevat percentatge de població immigrant, l'Escola Mossèn Jacint Verdaguer. El projecte pretenia crear un llaç d'unió entre escola, museu, famílies i barri, i al mateix temps donar força a la consciència de territori.

A l'Espai 13, que hem visitat durant el nostre recorregut virtual, s'ofereix als alumnes de batxillerat artístic la possibilitat de tenir contacte directe amb els artistes, els professionals del museu o els experts que comissarien l'exposició.

Durant els últims deu anys, més de 300.000 persones s'han beneficiat de les propostes familiars i de les activitats educatives de la Fundació.

El nostre propòsit és desenvolupar una activitat alineada amb els nostres valors: l'esperit mironià, artístic i humà, des de l'àmbit local i el seguiment de les tendències emergents i transgressores de l'art contemporani, però, per sobre de tot, pensar la programació amb la vista posada tant en el visitant local com en ells de fora. En definitiva, volem relançar la convicció de la utilitat de l'art en termes socials i tenim una voluntat clara d'internacionalització, ajustant-nos a les necessitats de la societat en cada moment.

Aquesta presència internacional ha de ser bidireccional: la Fundació acull i programa exposicions d'artistes europeus i internacionals, però també ha d'assegurar la presència de Miró al món. Una bona manera d'aconseguir-ho és facilitar col·laboracions amb altres museus monogràfics similars a la Fundació Joan Miró.

Pel que fa al compromís social i amb el medi ambient, la Fundació Joan Miró ha estat pionera a l'hora de tractar fenòmens com les crisis migratòries, els efectes devastadors de les guerres o l'amenaça d'extinció d'espècies animals a conseqüència de la crisi climàtica i el conseqüent deteriorament del planeta, i va ser el primer centre d'Espanya que va abordar la irrupció del virus de la SIDA a través de projectes artístics. Així mateix, els processos de treball de l'organització es troben en revisió permanent per tal d'adaptar-los al context actual.

La Fundació Joan Miró té una vocació clara de servei públic basada en la importància que l'art té per a tothom, com a experiència que ens transforma. Com afirmava Joan Miró en el seu discurs *honoris causa* a la Universitat de Barcelona el 1979, «entenc que un artista és algú que, entre el silenci dels altres, fa servir la seva veu per dir alguna cosa, i que té l'obligació que aquesta cosa no sigui quelcom d'inútil, sinó quelcom que faci servei als homes».

QUAN?

Ara el nostre horitzó té data: el 2025. Les celebracions i els aniversaris sempre són un punt de partida per impulsar nous projectes. En el nostre cas, com ha quedat dit, la celebració és doble, perquè tant la Fundació com l'edifici arriben al mig segle de vida.

Des del 1975, s'han anat succeint les exposicions temporals i monogràfiques, amb noms com Duchamp, Warhol, Greenaway, Calder, Magritte, Rothko, Chillida, Olafur Eliasson, Pipilotti Rist, Mona Hatoum, Kader Attia, Nalini Malani, i en els últims anys s'han alternat amb exposicions col·lectives sobre temes d'actualitat.

Però creiem que cal revisar l'ús dels museus. El món està canviant de manera vertiginosa, i els nostres hàbits també. Les noves mirades exigeixen espais diferents, presentacions diferents, relacions diferents.

Volem que la Fundació sigui el millor museu del món per a l'art de Joan Miró, que permeti presentar un programa artístic ambiciós i inspirador per a tots els públics i que impulsi la sensibilitat artística de les generacions presents i de les futures. Que sigui un lloc on tots vosaltres i tots els nostres visitants volen estar i quedar-se, no només per fer una visita obligatòria i breu per haver vist obres del més gran artista de Catalunya.

Quan la Fundació Miró arribi als cinquanta anys de vida, hauríem de poder parlar no tan sols de continuïtat de la feina feta fins ara. L'objectiu i el propòsit han de ser crear un nou període en què la Fundació exerceixi una nova funció de valors compartits per la societat.

Aquests valors han de continuar comptant, necessàriament, amb la generositat i la suma de les institucions, les administracions i les entitats que fins ara han donat suport a la Fundació, però si aquesta generositat s'estén als qui vulguin participar en aquest nou camí que iniciarem, vull dir-vos que tindran la satisfacció d'haver format part de l'expansió d'una idea fonamental: la utilitat de l'art i la seva funció d'ajudar-nos a entendre d'una manera diferent la nostra relació amb la societat i amb el món, d'interrogar el món, d'assabentar-se de la importància dels dubtes, de fer preguntes i de mantenir en suspensió radical i creativa les diferents possibilitats, i de gestionar la complexitat i la tremenda bellesa del nostre món.

CLOENDA I DESIDERÀTUM

El nom de Joan Miró ens remet a la seva transcendència internacional, al reconeixement popular i, a la vegada, al consens indiscutible entre els cercles acadèmics.

Miró va viure de prop un context històric convuls que va incloure la Guerra Civil espanyola, la Segona Guerra Mundial, la dictadura franquista i el Maig del 68, i que el va portar de Barcelona a París, Nova York i Tòquio, per trobar una mena de reclusió creativa entre Mallorca i Mont-roig del Camp, tot i que sempre amb curiositat per les noves tendències i creacions d'altres artistes.

Finalment –i per entendre la influència dels ambients geogràfics–, cal destacar que la impressió que li van causar els seus dos viatges al Japó és equiparable a l'impacte del primer contacte amb la vida parisenca. És lògic, doncs, que aquesta nova revelació oriental incidís en la seva obra i la depurés de manera considerable.

Miró va ser coetani, entre altres, de Hemingway, Eluard, Breton, Calder, Magritte, Giacometti, Matisse, Tristan Tzara o Picasso i, aquí, de J. V. Foix, Brossa o Chillida, amb els quals va mantenir vincles i, en alguns casos, amistats prolongades.

Vist en perspectiva, prenem consciència que la seva manera d'entendre l'art va estar marcada per l'època i per les influències que va rebre d'altres personatges i també per les que ell mateix va imprimir en tercers.

L'inventari d'epígrafs de la seva faceta més «pública» seria inacabable:

- Des de la seva participació en el Pavelló de la República a l'Exposició Internacional de París el 1937 fins als monuments encarregats per museus i organitzacions o els immensos murals ceràmics de la seu de la UNESCO a París, o la enorme pintura mural del Terrace Plaza Hotel de Cincinnati, passant per l'aportació a la Fundació Maeght, a la Costa Brava francesa, el disseny de vestuari per als ballets russos de Diaghilev o els més de cent projectes de llibres d'artista, diàlegs únics entre text i imatge.

- Per no parlar del gran premi internacional de la Biennal de Venècia (1954), del Guggenheim International Award (1958), el Carnegie Prize (1966) i els seus doctorats *honoris causa* per la Universitat de Harvard (1968) i la Universitat de Barcelona (1979).

Tota aquesta dimensió monumental i difusió social contribueixen a fer que l'homenatge que li reten governs i institucions sigui constant, com el que recentment s'ha fet a Seül (Corea del Sud) amb motiu de l'exposició *Joan Miró. Dones, ocells, estrelles*, que s'ha presentat al MAMU i que l'any passat es va poder veure al Pudong Museum of Art de Shanghai. Tampoc no podem oblidar-nos de les grans antològiques dedicades a l'artista, l'última de les quals, titulada *Aquest és el color dels meus somnis*, es va fer al Grand Palais de París el 2018.

És precisament del color dels seus somnis que us vull parlar per acabar aquesta intervenció. Però, abans, hem d'intentar apropar-nos a l'altre Miró –el més íntim i enigmàtic, el Miró artesà resultat d'una infantesa en contacte amb la natura– i entendre'l. Aquest fou un període de frustració i melancolia, a causa de la negativa d'un pare autoritari que no acceptava l'anhel artístic d'en Joan.

Fill d'orfebre i net de ferrer i ebenista, Miró era un home auster, discret fins a l'ostracisme i gelós de la seva intimitat. Però no responia al tòpic del burgès ingenu i aïllat, «mig monjo, mig pagès», que va ajudar a difondre Josep Pla.

Tanmateix, en l'obra de Miró hi ha molt del nen poc popular entre els seus companys de classe, que passejava pel camp de Mont-roig per refer-se de les febres tifoides i que dibuixava arbres, ermites i senders. Amb els anys, aquell nen que parlava amb els arbres es va convertir en un home de llargues passejades i poques paraules, i de l'esperit d'aquell Miró (que llavors va intensificar la idea de fer que l'art formés part de les nostres vides), es nodreix avui el projecte de la Fundació.

El nen que parlava amb els arbres és justament el títol de la recent biografia de Josep Massot, que parla de com Miró abraçava a la vegada els ancestres i l'avantguardisme més transgressor, i desmunta la teoria de l'aïllament amb l'argument del treball en grup i les col·laboracions que van impregnar tota la carrera de Miró.

Aquí també es veu el vessant més «salvatge» de Miró, qui troba en un entorn hostil – el que avui dia anomenaríem *bullying* – l'impuls per convertir les burles i els atacs en una energia d'autoafirmació i de seguretat en ell mateix.

I el Nobel de literatura mexicà Octavio Paz feia callar els qui titllen d'infantil l'obra de l'artista amb una senzilla frase: «Jo vull reivindicar un Miró que pinta com un nen de 5.000 anys».

El fotògraf Català Roca va immortalitzar els moments de reflexió de Miró davant d'obres acabades. L'editor i amic Gustavo Gili va compartir amb Miró animades tertúlies, i el jurista i escriptor Joan Perucho va escriure diversos volums sobre la seva obra i altres d'il·lustrats pel mateix Miró. Va ser Perucho, precisament, qui en una crítica publicada a la revista *Destino* va escriure que a Mont-roig Miró havia après a apreciar la soledat i el silenci, i també que tot té un sentit artesà. I, manllevant una reflexió de Lovecraft, continuava: «El nen triarà el que li plagui. De la seva elecció, potser en dependrà que la societat tingui en el futur un enginyer o un poeta».

Tant Perucho com el seu amic íntim i representant Joan Prats van ser companys de passejades per la platja de Mont-roig, i eren testimonis de l'emoció de Miró davant de cada troballa de «petites coses», davant aquell balbuçig infantil i d'home primitiu: un fragment de tronc, un os d'animal, una pedra que tornaven les onades i que, segons Prats, «a les seves mans continuava sent una pedra i a les de Miró es convertia en un Miró», objectes que, combinats amb altres de la vida quotidiana, en generaven un de nou. Aquí rau la grandesa d'aquest home d'aspecte fràgil i mirada curiosa.

Els estudiosos de l'obra de Mozart reserven un espai notable a la seva última òpera, *La flauta màgica*, un llibret farcit de simbologia críptica, però amb un marcat accent alegre i contagiós, i afirmen que a l'ària de Papageno s'hi reconeixen les mateixes notes amb què comença el primer minuet que Mozart va compondre amb només cinc anys. Mozart, a la recta final de la seva vida, quan compon la intervenció de Papageno, és dins de Papageno. No deixa de ser mai el nen de cinc anys, amb la mateixa ingenuïtat, la mateixa simplicitat i la mateixa intenció d'observar i interpretar el món.

És possible que, arribada la vellesa, tots fem un viatge de retorn a la infantesa i que això només s'aprecii en els genis, que deixen empremta a través de la seva obra.

Quan Joan Miró, ja malalt, no podia baixar les escales del seu estudi, va tornar al paper i va recuperar els dibuixos de l'època de formació, els apunts previs que van des de l'esbós fins a la conclusió de l'obra, com al començament de la dècada de 1920. Però també els esbossos infantils, on el color té un paper preeminent. Sentia necessitat de dibuixar i, si observem els titulats *El pedicur* o *La tortuga*, signats el 1901, quan tenia amb prou feines vuit anys, podem afirmar que al final de la vida continuava tenint aquella mateixa puresa, aquella mateixa innocència que quan els havia dibuixat.

El 1925 Miró va crear la que el seu biògraf, Jacques Dupin, considera la seva pintura més misteriosa: *Ceci la couleur de mes rêves* (Aquest és el color dels meus somnis), que va ser propietat de la família Matisse i actualment s'exhibeix al Metropolitan Museum of Art de Nova York.

L'home que reconeixia que només somiava despert se submergeix en aquesta pintura-poesia en els aspectes primordials del moviment surrealista.

El blau és un element plàstic rellevant en la història de l'art i també de la literatura: l'època blava de Picasso, l'espiritualitat i l'emoció dels blaus intensos de Kandinski o la influència dels postimpressionistes francesos, que tenyeix de blau i violeta el cel dels paisatges de Miró.

Però el paradigma seria el tríptic *Blau I, II i III*, amb una longitud global de deu metres, que suposa el retorn de Miró a la pintura després d'anys dedicat a l'escultura i a la ceràmica mural i que avui s'exposa al Centre Georges Pompidou de París.

«L'art és blau.»

Quan Miró formula mentalment el projecte d'aquest tríptic, l'enclava entre les seves obres «lentes». Guarda un retall de diari amb la frase de **Victor Hugo** «L'art c'est l'azur», i equipara el seu mètode de treball al d'un arquer japonès, influït i imbuït com està de la filosofia i la cultura orientals.

Els tríptics, de gran tradició en la pintura religiosa europea, s'integren a la perfecció en els «espais-capella» que Sert va dissenyar per a la Fundació Joan Miró. I en el cas de *Blau* –com diria Perucho–, es reflecteixen les aigües blaves de la platja de Mont-roig, amb la qual cosa es compleixen per partida doble els somnis de Miró.

I aquest és també el nostre somni compartit. Un projecte que esperem veure materialitzat el 2025, quan tant el blau com tota la paleta cromàtica de les obres de Miró i l'espai únic que les allotja quedin convertits en allò que tots plegats pretenem: un centre viu i obert al món, que suma complicitats amb institucions artístiques, culturals, de recerca i coneixement – com la Universitat Pompeu Fabra.

Perquè, tal com apuntava Miró en el seu discurs a la Universitat de Barcelona, «que quan un artista parli en un entorn on la llibertat és difícil, converteixi cada una de les seves obres en una negació de les negacions, en un deslligament de totes les opressions, tots els prejudicis i totes les falses valors establertes».

Moltes gràcies per la vostra atenció.